

“SURVİVOR” KÖYÜ ÜZERİNDEN ÇOCUKLUĞA YOLCULUK

Dr. Betül YANIK

MEB, yanikbetul@hotmail.com

ÖZ

Bu çalışmada, 22 Şubat 2016 tarihinde Şırnak'ın Beytüşşebab ilçesine bağlı bir köyde 8-13 yaş aralığındaki çocukların kurmuş oldukları “Survivor” köyü üzerinden çocukluğa bakış sorgulanmıştır. Bu çerçevede, Ortaçağ ve Aydınlanma döneminden günümüze kadar gelen süreçte çocukluğun tanımında gerçekleşen değişim ortaya konmuştur. Ulusal basından Milliyet, Sabah, Hürriyet gazetelerinde yer alan “Survivor” köyü haberinin nasıl yorumlanması gerektiği akran kültürü üzerinden tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Çocukluk Sosyolojisi, Akran Kültürü

A JOURNAY TO THE CHILDHOOD THROUGH "SURVIVOR" VILLAGE

ABSTRACT

In this study, the view of childhood is examined on the base of “Survivor” village which was established in a village of Şırnak on 22 February 2016 by the children between 8-13 years old. In this framework, the change that has occurred in the definition of childhood has been revealed in the process from the Middle Ages and the Enlightenment until the day. It has been discussed through peer culture how the news about Survivor village in Milliyet, Sabah, Hürriyet newspapers from the national press should be interpreted by the reader.

KeyWords: Childhood, Childhood sociology, Peer culture

1.GİRİŞ

Şırnak'taki 8-13 yaş aralığındaki bir grup çocuğun kurmuş oldukları Survivor Köyü birçok insanın ilgisini çekmiş ve ulusal basının gündemini oluşturmuştur. Fakat haber sonrasında Şırnak'lı çocuklar hakkındaki gazete manşetleri ve yaşanan gelişmeler bu çalışmanın doğuşuna öncülük etmiştir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olan haberin detaylarına göz atacak olursak ulusal basında çıkan haberlere göre, Acun Ilıcalı'nın sunmuş olduğu Survivor yarışmasından etkilenen bir grup çocuk kendi imkanlarıyla bahçelerine yarışma parkuru kurmuşlardır. Oyun sahalarını ise teneke, araç lastiği, demir, battaniye, odun, briket ve kamyonet kasası kullanarak yaratmışlardır. Çocuklar yalnızca oyun sahası yaratmakla kalmamış aynı zamanda gönüllüler ve ünlüler şeklinde ikiye ayrılarak yarışmanın kurallarını oyunları içerisinde uygulamışlardır. Dokunulmazlık kolyesi, eleme gecesi ve yarışmayı

kazandıklarında havaya kaldırdıkları flamalar da çocukların oyunlarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Muhabir ve çocuklar arasında geçen konuşmalarda, çocuklar bu oyun fikrinin ortaya çıkışını aşağıdaki cümlelerle aktarmışlardır:

Sürekli yarışmayı televizyondan takip ediyordum. Ben de etkilenecek arkadaşlarımla böyle bir şey yaptım. Her gün gelip burada oynuyoruz. Önce bir engelle oynuyorduk, sonra televizyondan baka baka geliştirdik. Lastikleri taşıdık, yağ tenekelerini kullandık, dokunulmazlık kolyemiz bile var.

Bu oyunları oynamamızın nedeni Survivor yarışmasından esinlendiğimiz için televizyonda sürekli görüyoruz. Bu yüzden hafta sonlarında bu bahçeye gelip akşama kadar oynuyoruz. Kendi imkanlarımızla oyunlar oynadık ona benzediğine inanıyoruz. Eğlenebileceğimiz oyun, park yeri yok.

Çocuklardan birinin annesi ise bu Survivor oyununu aşağıdaki cümlelerle anlatmıştır:

1,5 ay önce kurdular bu parkuru. Her gün bir başka şey eklediler. Tuğlalar, tenekeler, evden kaçırılan battaniyeler. Akşamları bile oynuyorlar. Bizi burada kimse bilmez, internet ya da telefon kesilince dünyayla olan bağımız kopar.

Çocukların kendi başına kurdukları bu oyun Milliyet, Sabah, Hürriyet gibi yaygın bir okur kitlesine sahip gazetelerde yer almış ve çocuklarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ana akım medyanın ana haber bültenlerine konu olmuştur. Görüşmelerde çocuklar “Acun ağabeyden destek bekliyoruz, bize oyun yeri yapsın” şeklinde taleplerini de dile getirmişlerdir. Çocukların kurdukları bu Survivor köyü ve talepleri Acun Ilıcalı tarafından “Şırnak’ın Günyüzü köyündeki sevgili çocuklar, Survivor köyü haberlerini okudum. Arkadaşlarımız bu hafta gelip parkurunuzu hazırlayacaklar” şeklindeki sözleriyle karşılık bulmuş ve çocuklar için yeni bir parkur sözü verilmiştir. Çocuklar için söz verilen yeni parkur bir süre sonra Şırnak’ta kurulmuş ve “Acun sözünü tuttu, Acun müjdeyi verdi: Survivor Şırnak” şeklinde haberlerle tekrar gündem konusu olmuştur.

Şırnak’taki çocukların kurmuş oldukları Survivor köyü her ne kadar medya tarafından ilgiyle karşılanırsa da sonraki gelişmeler yeterince üzerinde durulmadığını göstermiştir. Acun Ilıcalı’nın çocuklara hediye ettiği yeni parkur ve bu parkurun çocukların hayatına katacağı güzellikler daha çok gündem konusunu oluşturmuştur. Peki bu haberde odaklanmamız gereken nokta neresidir? Çocuklara sunulan yeni parkur mu yoksa çocukların kendi başına ürettikleri eski parkur mu? Bu basit ama temel sorulara vereceğimiz cevaplar aslında çocukların gizli dünyasına açılan kapıyı aralamaktadır. Yetişkinler olarak bizler çocukların gizli dünyasını keşfedebilmek ve onlara dahil olabilmek için çocuklara olan bakış açımızı tekrar gözden geçirmemiz gerekebilir. Bu sebeple bu çalışmada, Şırnak’taki çocukların hikâyesinden yola çıkarak çocuklara olan bakış açısı sorgulanmıştır.

İlk bölümde Ortaçağ ve Aydınlanma Çağında çocukluğun ele alınmış biçimine değinilmiştir. İkinci bölümde 20. yüzyıldaki çocukluğun tanımındaki değişimi ve buna getirilen yeni bakış açısı sunulmuştur. Üçüncü bölümde çocukluğa getirilen yeni bakış açısıyla çocukların ürettiği akran kültürü ele alınmıştır. Son bölümde ise Şırnak’taki çocukların kurdukları Survivor köyüne nasıl bakılması gerektiği akran kültürü çerçevesinde tartışılmıştır.

2.GEÇMİŞTEKİ ÇOCUKLUK

Şırnak'taki çocukların kurmuş olduğu “*Survivor Köyü*” ve bunun yorumlanma biçimi bizim çocukluğa dair olan bakış açımızı yansıtmaktadır. Çocukluğun sosyal ve kültürel bir inşaa olduğu düşünüldüğünde çocukluğa bakış açısının her dönem farklılaştığını söyleyebiliriz (James ve Prout, 1997). Buna göre çocukluk kavramının batı toplumunda Fransız tarihçi Philippe Ariès'in çalışmalarıyla tartışılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Ariès, “*Centuries of Childhood*” (1962) adlı kitap çalışmasında 1600'lere kadar çocukluk fikrinin gelişmediğini savunmuştur. Ariès'e göre, Ortaçağ'da çocukluk kavramının var olmaması çocukların ihmal ya da terk edildiği, aşağılandığı anlamına gelmemiştir. Yalnızca çocukların yetişkinlerden farklı bir doğaya sahip olduğunun farkındalığının Ortaçağ döneminde kazanılmadığını göstermiştir (Ariès,1962). Fransız tarihçi bu iddiasını Ortaçağ sanat eserlerinden yola çıkarak savunmuştur. Buna göre o dönemin eserlerinde çocuklar yetişkinlerden farklı olarak resmedilmemiş aksine yetişkin kıyafetleri içerisinde temsil edilerek çocuklara minyatür yetişkinler olarak bakılmıştır. Kundaklık dönemi biter bitmez çocuklar kendi sınıfsal toplumunun yetişkinleri gibi giydirilmiştir. (Corsaro, 2015; Demir Gürdal, 2013; Crain, 2000; Ariès,1962). Brueghel'in tablolarına bakıldığında ise çocukların yetişkinlerle aynı sofrayı paylaştığı ve içki içen çocukların var olduğu görülmüştür (Postman, 1995). Çocukların yanında cinsel konular rahatlıkla konuşulabilmiş ve çocuklar cinsel sırlardan korunmamıştır (Postman, 1995; Ariès, 1962). Yedi yaşına gelen çocuklar, yetişkinlerin söyleyebildiği ve anlayabildiği şeyleri söyleyebilir hale geldiği düşünülerek yetişkin olarak değerlendirilmiştir (Postman, 1995). Yine bu dönem de ölüm oranlarının yüksek olması sebebiyle ailelerin çocuklarının çok uzun süre yaşamayacağını düşündükleri ve genellikle çocukların terk edildiği, suda boğularak öldüğü ifade edilmiştir (Postman,1995).

Ortaçağ döneminde ait olduğu iddia edilen çocukluğa dair bu bakış açısı Pollock'ın “*Forgotten Children*” kitabı ile eleştirilmiştir. Pollock, Ortaçağ dönemindeki çocuklar hakkında yapılan yorumların resimlerden yola çıkılarak gerçekleştirilmesini doğru bulmamıştır. Resimlerle elde edilen bilgilerin dolaylı yollardan olması sebebiyle yeterli delil olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamış, bunun yerine birincil kaynak olarak o dönemin mahkeme kararlarının raporları, tutulan günlükler ve otobiyografilerin kullanılmasının daha doğru olacağını açıklamıştır (Corsaro, 2015). 500 İngiliz ve Amerikan günlüğü, otobiyografiler ve onunla ilişkili kaynakları inceleyen Pollock, Ariès'in iddiasında olduğu gibi, Ortaçağ dönemindeki ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisiz ve umarsız oluşuna yönelik yeterli delil elde edememiştir. Aksine, çocukların ölüm ve hastalık gibi durumlarında ailelerin üzüntü ve kaygı yaşadıkları, dış çıkarma ve emzikten kesme gibi çocukların gelişimsel aşamalarında ise ilgili olduklarını keşfetmiştir (Corsaro, 2015). Günlüklerden elde ettiği bilgiye göre çocuklara uygulanan fiziksel ceza veya istismar gibi durumların da toplumun geniş kesiminde görülmediğini ortaya koymuştur. Diğer yandan ebeveyn çocuk ilişkisinin tek taraflı olmadığını çocukların ebeveynlerini etkilediğini de iddia etmiştir. Pollock'ın günlük ve otobiyografilerden elde ettiği bu düşünceler, yeterli delile dayanmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Özellikle günlüklerde üst sınıfa ait yeterli bilginin olmayışı nedeniyle toplumun bütün kesimine ışık tutamadığı tartışılmıştır (Corsaro, 2015).

Barbara Hanawalt'ın (1993) "*Growing up in Medieval London*" adlı kitabında ise 14. ve 15. yüzyılda Ortaçağ Londra'sında yaşayan çocukların günlük aktivitelerini, haklarını ve o dönemde çocuklara yönelik muameleyi mahkeme raporlarından yola çıkarak ele almıştır. Buna göre Hanawalt, Ortaçağ döneminde çocukların dikkate alınmadığı ve yetişkinden farklı olarak davranılmadığı şeklindeki iddiaları reddetmiştir. Mahkeme raporlarında yeni doğmuş bebeği öldürme ya da terk etmeye yönelik kayıtlara nadiren karşılaşıldığını vurgulamıştır. Aksine, bebeklerin soğuktan korunması için kundakta ya da beşikte tutulduğu, emekleme döneminde tehlikeli caddelere çıkmasına engel olunduğunu anlatmıştır (Corsaro, 2015; Hanawalt, 1993). Mahkeme kayıtlarına göre Ortaçağ döneminde çocuklara yetişkinlerden farklı şekilde muamele gösterilmiştir. Bir mahkeme örneğinde küçük bir çocuğun dükkâna su taşımaya sırasında bir aşçı ve yamağı tarafından dövüldüğü rapor edilmiştir. Bu şiddete tesadüfen tanık olan bazı kişiler bu duruma müdahale etmişlerdir. Mahkemenin kararı ise çocuğa kaba davranan aşçı ve yamağını cezalandırmak olmuştur (Corsaro, 2015; Hanawalt, 1993). Bu dönemde çocukların kovalamaca ve top oynadıkları ya da yetişkinlere ait törenleri taklit ederek vakit geçirdikleri mahkeme raporlarındaki yaralanma ve ölümlerden anlaşılmıştır. Mahkeme raporu örneğine göre bir çocuk oynarken çatının oluğuna kaçan topunu almak istemiş fakat düşerek yaşamını yitirmiştir. Bir başka raporda ise kereste ile oynayan çocuğun ayağına kereste parçası düşmüş ve sağ ayağı kırılmıştır (Hanawalt, 1993).

Ortaçağ dönemine ait resim, günlük, otobiyografi ve mahkeme raporlarından elde edilen bilgiler çocukluğun tarihsel sürecini anlamamızı sağlarken, çocuklara yönelik farkındalığın gelişimi modernlikle birlikte gerçekleşmiştir (Demir Gürdal, 2013). Postman (1995), çocukların yetişkinlerden farklı olarak değerlendirilmesini matbaanın gelişimiyle ilişkilendirmiştir. Postman'a (1995) göre 16. yüzyılın sonlarında astronomi, anatomi, fizik okuyabilmek herkes için olanaklı hale geldiğinde simgesel bir çevre oluşmuştur. Bu yeni çevre, yeni beceri ve tutumlar, özellikle yeni bir bilinç türünü gerektirmiştir. Yetişkin olabilmek ise biyolojik değil, simgesel çevreyi anlayabilmek olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple çocukların simgesel dünyayı öğrenebilmeleri için okumayı öğrenerek eğitime tabi tutulması gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, bebekliği konuşma ediminin becerildiği noktada sona erdirirken, çocukluğu okumanın öğrenilmesiyle başlatmıştır (Postman, 1995).

Çocukların yetişkinlerden farklı olarak kabul görülmeye başlanması Aydınlanma Çağı düşünürlerinden John Locke ve J.J. Rousseau'nun eserleriyle daha da güçlenmiştir. John Locke 17. yüzyılda kaleme aldığı "*Eğitim Üzerine*" adlı eserinde çocukların sağlığı, beslenmesi, uyku düzeni, oyunları ve çocukların nasıl terbiye edilmesi gerektiğiyle ilgili tavsiyelerde bulunmuştur (Locke, 2004). J. J. Rousseau 18. yüzyılda "Emile" isimli kitabında hayali bir öğrenci yaratarak çocukluktan yetişkin oluncaya dek onu eğitmiş ve bunun üzerinden ebeveynlere tavsiyelerde bulunmuştur (Rousseau, 2008). Locke ve Rousseau'nun çocukların farklı bir doğaya sahip olduğu düşüncesi devamında Friedrich Frobel, Johann Pestalozzi, Maria Montessori gibi düşünürlere de ışık tutmuştur (Crain, 2000).

Locke ve Rousseau, çocukluğun yetişkinlikten farklı bir yapıya sahip olduğunu ve kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünürken, öte yandan çocukların disipline edilmeleri gerektiğini eserlerinde sıklıkla vurgulamışlardır. John Locke (2004), çocukların ebeveynlerinin iradelerine tümüyle uygun hareket etmelerinin sağlanması gerektiğini eserinde aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

Herkesin şunu mantıklı bulacağını düşünüyorum: çocuklar küçükken ebeveynlerini efendileri, tek yetkili patronları olarak görmeli ve onlara hayranlıkla karışık bir korku

hissetmelidirler. (Locke, 2004: 39)

Çocukların ebeveynlerini patron olarak görmeleri tavsiye edilirken çocukların ailelerine sadık olması durumunda büyüdüklerinde kendilerine çok yakın dost olacağı da belirtilmiştir. Locke (2004), çocuklarla ilgili tavsiyelerini yalnızca ebeveynlere değil aynı zamanda öğretmenlere de sunmuştur. Çocukların zihnini boş bir levhaya benzetmiş ve bu boş zihnin üzerine yazılacak şeyler için ise öğretmen ve ebeveynlere büyük sorumluluk düştüğünü açıklamıştır (Locke, 2004; Crain, 2000).

Bir öğretmenin en büyük işi davranışları ve zihni biçimlendirmektir (Locke, 2004: s. 85)...Çocukların zihinleri dar ve zayıftır ve bir anda sadece tek bir düşünceye hassastır. Çocuğun kafasında olan ne varsa ilk zihnini o doldurur. Bu yüzden çocuklar bir şey öğrenirken öğretmen yeteneğini ve sanatını kullanarak önce zihinlerindeki bu düşünceleri temizlemeli ve ona öğreteceği şeyler için zihninde yer açmalıdır. Bu sayede çocuk öğrendiğini dikkatle dinler. Yoksa dinledikleri zihninde yer etmez. (Locke, 2004: s. 148)...Verdiğiniz dersleri almasını istiyorsanız zihni rahat ve sakin bir halde koruyun. Titreyen bir kâğıda olduğu gibi titreyen bir zihne de düzgün karakterler çizmek mümkün değildir (Locke, 2004: 149).

J. J. Rousseau, Locke gibi çocuğu boş bir levhaya benzetmemiş fakat sağlıklı bir birey yetiştirmede sosyal çevrenin gücüne de inanmamıştır. Bunun sebebi olarak toplumsallaşmış bireylerin başkalarının fikirlerine çok fazla bağlı kaldığını ifade etmiştir. Rousseau'ya göre bu tür bireyler kendi gözleriyle nasıl gördüğünü ya da kendi zihniyle nasıl düşündüğünü unutmuştur. Yalnızca toplumun beklentilerini görmüş ve düşünmüştür (Crain, 2000). Bunun yerine Rousseau çocukların kendi hisleri ve düşüncelerinin olduğuna inanmış ve çocuğun olgunlaşmasının beklenmesi gerektiğini belirtmiştir (Rousseau, 2008; Crain, 2000) Bu sebeple çocukların eğitiminde doğru ve yanlışın gösterilmesine karşı çıkmıştır. Çocuğun olgunluğa ulaştığı zaman doğru ve yanlışın farkına varacağını savunmuştur (Rousseau, 2008) Her ne kadar Rousseau, çocukları kendi doğası içerisinde özgür bıraksa da yetişkinin çocuklar üzerindeki kontrolünün gizli şekilde sürmesi gerektiğini de ifade etmiştir.

Çocuk kendisini hakim zannetsin ama gerçekte öğretmen hakim olsun (Rousseau, 2008; s.96)...Çocuk size itaat ederken itaat ettiğinin farkında olmamalı, aynı şekilde sizin de ona hükmettiğinizi sezmemeli (Rousseau, 2008: 49)

Çocukların üzerinde kurulan hakimiyet eğitimle ilişkilendirilirken, bitkilerin ekimle insanın ise eğitimle gelişebileceği düşünülmüştür (Rousseau, 2008). Ortaçağ'dan sonra Aydınlanma düşünürlerinin çocukluk anlayışı, çocuklara iyi bir eğitim vererek topluma sağlıklı nesiller yetiştirme inancı doğrultusunda gelişmiştir. Bu inanç doğrultusunda çocuklar güçlkle ıslah edilebilen vahşi birer bitki olarak değerlendirilmiştir (Postman, 1995). Çocukların içi boş ve ıslah edilmesi gereken varlıklar olarak görülmesi ise bu kez toplum içerisindeki çocuğun konumunu pasif ve edilgen durumuna sokmuştur.

3.ÇOCUKLUĞA YENİ BAKIŞ

Çocukların yetişkin oluncaya değin toplumsallaşması gereken varlıklar olarak görülmesi uzun yıllar çocuğun sosyolojide yok sayılmasına neden olmuştur. Çocuklar, topluma yararlı bir üye olabilmek için dış kuvvetler tarafından rehber edilmek ve biçimlendirilmek zorunda kalınan

toplumdan ayrı bir parça olarak değerlendirilmiştir (Corsaro, 2015). Kontrol edilmesi gereken yabancı bir tehdit olarak görülen çocuklar, toplumun devamı için katkıda bulunma ihtimali olan bir acemi olarak düşünülmüştür (Corsaro, 2015; Prout, 2005). Determinist bakış olarak da adlandırılan bu durumda çocukluğun ileriye yönelik sonuçlarına odaklanılmıştır.

Determinist modele göre, çocuklar sosyal olarak yeterli bir yetişkine dönüşmeden önce çocuklukta hazırlık sürecinden geçmiştir. Çocukluk periyodunun, yetişkin hayatına hazır olmak için gerekli olan bilişsel, duygusal ve bilgi becerilerinin gelişim aşamalarından oluştuğu ifade edilmiştir. Çocuğun her bir aşamadan diğer aşamaya geçmeden önce bilmesi ve öğrenmesi gereken beceriler bulunmuştur. Çocuklar bu aşamalardaki becerileri kazanıncaya kadar pasif olarak kabul edilmiş ve aktif ve üretken yanları yok sayılmıştır (Corsaro, 2015). Fakat bazı gelişimciler, çocuğun çevresinden edindiği bilgiyi pasif olarak benimsemediğini aksine bilgiyi yapılandırdığını ve organize ettiğini vurgulamışlardır (Bodrova ve Leong, 2005). Bu gelişimcilerin en başında Jean Piaget gelmiştir.

Piaget'in bilişsel gelişim teorisi, çocukların aktif rolünü, üretkenliğini, çevreden edindiği bilgiyi organize ederek kullanışını göstermiştir (Corsaro, 1992; Piaget, 1964). Piaget, bir çocuğun bilişsel gelişiminin, doğumundan itibaren çevre ile etkileşimle ve birtakım evreleri izleyerek gerçekleştiğini belirtmiştir (Crain, 2000; Corsaro, 1992; Piaget, 1964). Bu bilişsel evre düşüncesi, çocukların yetişkinlerden farklı olarak kendi dünyasını organize ettiğini ve algıladığını hatırlatması açısından önemli bulunmuştur. W. Corsora (2015: 10), "*The Sociology of Childhood*" adlı kitabında üç yaşındaki bir erkek çocuğunun kâğıda çizdiği eğri çizgiye bakarak "Yılanı görüyor musun?" şeklindeki sorusunu örnek göstererek çocukların yetişkinlerden farklı perspektifle baktığını anlatmıştır. Piaget'in çocuğa olan bu farklı bakış açısı çocuğun pasif değil tam tersine aktif birer varlık olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Diğer önemli gelişimcilerden Vygotsky de çocuğun aktif olduğu anlayışını benimsemiş ve Piaget'in biliş kuramından farklı olarak bilişin köklerinin dile ve kültürel deneyime dayandığını vurgulamıştır (Kağıtçıbaşı, 2012). Buna göre, insanın zihinsel işlevlerinin toplumsal kökenlerine vurgu yapmış ve gelişimde işbirliğine odaklanarak çocuğun büyüdüğü sosyokültürel anlamı ele almıştır (Kağıtçıbaşı, 2012; Bodrova ve Leong, 2010; Crain, 2000; Corsaro, 1993).

Piaget ve Vygostky gibi gelişimcilerin çocukluğa yönelik bu yeni bakış açısı çocukların kendi sosyal hayatlarını, sosyal çevrelerini ve yaşadıkları toplumu belirleyen ve inşa eden aktif bireyler olarak görülmesini sağlamıştır (Demir Gürdal, 2013; Prout ve James, 1997). Bu teoriksel perspektiften yola çıkan Corsaro çocukların aktif ve üretken rollerini "yorumlayıcı yeniden üretim" terimini kullanarak ele almıştır. Bu terimde geçen yorumlayıcı kısmı çocukların toplum içindeki katılımlarının yaratıcı ve yenilikçi yönlerini yakalamak olarak değerlendirilmiştir. Yeniden üretim ise çocukların sadece toplumun değerlerini ve kültürünü öğrenmediğini aynı zamanda topluma katkıda bulunarak kültürü değiştirmede aktif rol aldığını göstermiştir (Corsaro, 2015; Corsaro ve Molinari, 2005; Corsaro, 1992).

"*Yorumlayıcı yeniden üretim*" terimine göre çocuklar etrafındaki dünyayı sadece benimseyip taklit etmemişler, aynı zamanda o dünyayı anlamlandırarak katkıda bulunmuşlardır (Corsaro; 1993; 1992). Çocukların sosyal düzen içerisinde sunduğu katkı örneklerinden birisi Schildkrout'un (2002) Nijerya'nın Hausa kültüründe yaptığı gözlemlerde açık bir şekilde görülmüştür. Bu örneğe göre Hausa kültüründeki kadınların sadece düğün, doğum ve hastalık durumunda evden ayrılması, erkeklerin ise başkasına ait olan evlere rahat şekilde girip çıkamaması kadın ve erkeğin ilişkisinin kısıtlanmasına neden olmuştur. Fakat bu kültürün içerisinde özgürce gezen çocuklar, yetişkinler arasındaki diyalogun kurulmasına yardımcı

olmuş, yetişkinlerin birbirlerine mesaj gönderme, alım satım yapma, bir şeyler teklif etme işlerini yerine getirmişlerdir. Kwara’da beş-yedi yaş arası çocukların bir başka çocuğun sorumluluğunu aldığı, Demokratik Kango Cumhuriyeti’ndeki yeni yürümeye başlayan Efe çocuklarının tek başlarına ustaca pala kullanabildikleri gözlemlenmiştir (Rogoff, 2003). Ya da Kokwet’te üç yaşındaki erkek çocuklarının inekleri bahçeden çıkarmasının ve sekiz yaşındaki kız çocuklarının ailenin akşam yemeğini pişirmesinin olağan olduğu gözlemlenmiştir (Nsamenang, 1992). Kendi yapmış olduğum etnografik köy araştırmasında ise çocuklar düğün ve cenazenin gerçekleştiği mekanlarda bir arada bulunmayan erkek ve kadınlar arasındaki iletişimi sağlamıştır. Erkeklerin bir arada toplandığı mekânda yemekleri erkek çocuklar getirmiş ve götürmüşlerdir. Diğer yandan köy araştırmasındaki bu çocuklar saman çekimi, koyunları otlatma, tarhana yapımı, bulgur kaynatma gibi işlerde de ailelerine yardımcı olmuşlardır. (Yanık, 2017).

Çocukların yetişkinlerin işbirlikli etkinliklerine dahil olması onların gelişimlerine de katkı sunmuştur. Vygotsky, gelişimi sosyal bir süreç olarak tanımlamış ve bilişsel gelişimin çocukların yetişkinlerle ve daha becerikli akranlarla etkileşimi sonucu geliştiğini vurgulamıştır (Bodrova ve Leong, 2010). Gelişim ve değişimi harekete geçiren anahtar faktörün problem çözme ve çatışma olduğu ortaya konmuştur (Rizzo ve Corsaro, 1988). Rogoff (1990) çocukların hatırlama, planlama, problem çözme ve dil gibi becerilerde rutinleşmiş sosyal etkileşimlerin önemine dikkat çekmiştir.

Çocukların yetişkin dünyasına olan bu aktif katılımları onların içi boş ve pasif bireyler olarak değerlendirilmemesi gerektiğini göstermiştir. Tam tersine çocukları içerisinde bulunduğu dünyayı değiştirebilen aktörler haline getirmiştir. Çocuklar, içerisinde buldukları dünyayı anlamlandırmaya çalışırken aynı zamanda kendi akran dünyasını ve kültürlerini de oluşturmuşlardır (Corsaro, 2015).

Çocukların Gizli Dünyası: Akran Kültürü

Akran kültürü, çocukların yetişkinlerle olan etkileşiminden yola çıkarak akranlarıyla birlikte ürettikleri aktiviteleri içermektedir. Bu kültürün çekirdeğinde ve gelişiminde ailelerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Buna göre aile içinde kurulan yetişkin-çocuk etkileşimi bu kültürün şekillenmesine katkıda bulunur (Corsaro, 2015). Aileler çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde akran ilişkilerinin işlevlerini kazanmalarını sağlayarak çocuklarının akran kültürünün içine girişini hazırlarlar. Özellikle çocuklarının günlük yaşam içerisinde aktif etkileşim içine girmeleri için sonsuz olanak sunarlar (Şahin ve Demiriz, 2014). Çocuklar ise kendi ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak için yetişkin dünyasından aldıkları bilgileri kendi özel akran kültürünü yaratmak ve bu kültüre katılmak için uyarlarlar ve yaratıcı bir şekilde kullanırlar (Yaşar ve Yurtal, 2008).

Corsaro (2015: 19), akran kültürünü “*çocukların akranlarıyla etkileşimleri sonucunda oluşturdukları bir dizi etkinlikler, oyunlar veya alışkanlık haline gelmiş davranışlar, birlikte oluşturdukları oyuncaklar ve diğer materyaller, ortak değerler ve ilgiler*” şeklinde tanımlar. Akran ilişkilerinin çocuklar için sosyal becerileri geliştirmek, sosyalleşmek, benlik duygusunu geliştirmek, kendi yaşamlarını anlamlandırmak ve birbirlerine sosyal ve duygusal açıdan destek olmak gibi işlevleri vardır (McDevitt ve Ormrod, 2004).

Birbirlerine destek olan çocuklar yetişkinlerin sınırladığı ve belli kurallar koyduğu dünyaya karşı ortak kimlik oluşturarak direnç gösterirler. Ortaklıkla oluşturulan bu kimlik, çocukların aktif dayanışması sonucunda yapılandırılır ve geliştirilir. Böylelikle oluşturulan bu kimlik sayesinde yaşamlarındaki kontrolü ele geçirmeye çalışırlar. Kontrolü ele geçirme girişimi

çocukların akranlarıyla etkileşimleri sonucu oluşturdukları oyunlar, davranışlar ve bir dizi etkinlikler sayesinde güçlendirilir (Kantor ve Fernie, 2003). Bir okulda etnografik olarak yapmış olduğum araştırmada öğretmenin sınıf içerisinde yasaklamış olduğu silah ve silah oyunları akranlar tarafından gizli şekilde oynanmıştır. Çocuklar, meyve suyu pipetlerini oyunda silah olarak kullanarak öğretmenin koyduğu kuralları delmişlerdir. Diğer yandan çocuklar yemekhane ve tuvalet gibi mekanları kendilerine gizli alanlar haline getirmişlerdir (Yanık, 2011).

Çocukların yetişkinlerde gösterdiği bu direnç ve yarattığı akran kültürü yalnızca yetişkin-çocuk etkileşiminden meydana gelmemektedir. Bunun yanı sıra toplumu oluşturan değerler, inançlar, ilgiler ve normlar, okul, medya, kitaplar ve efsanevi figürler de akran kültürünün oluşumunda rol oynamaktadır (Corsaro, 2015). Bunların başında ise toplumun şekillenmesinde önemli yeri olan medya araçları gelmektedir. Bu araçlardan özellikle televizyon akran kültürünün oluşumunda büyük paya sahiptir. Çocuklar, televizyondan izlemiş oldukları çizgi film vb. programları akran kültürü içerisinde kendisine göre yorumlayarak yeniden üretmektedirler. Özellikle çocukların medyadan gördükleri Spiderman, Batman gibi figürleri oyunlarının içerisinde kullandığı ve ona ait sembolleri akran kültürünün merkezine yerleştirdiği görülmektedir. Buna örnek olarak kendi yapmış olduğum araştırmada bir grup erkek çocuğunun suluğunun üzerinde Spiderman resmi bulunmayan çocukları dışladığı ve onları akran kültürüne kabul etmedikleri not edilmiştir (Yanık, 2011). Buradan görüldüğü üzere çocukların akran ilişkilerini şekillendiren televizyon sembolleri çocukların dünyası olan akran kültürünün önemli bir parçası haline gelmektedir. Şırnak'lı bir grup çocuğun oluşturdukları Survivor köyü de televizyondan izledikleri yarışmanın akran kültürü içerisinde yeniden üretimidir.

4.SURVİVOR KÖYÜ

Çocukluk kavramının Ortaçağ'dan bu yana değişen tanımları çocukluğun dinamik yapısını ortaya koyarken, aynı zamanda toplumun tarihini, kültürünü, değerlerini ve güç yapısını yansıtan sosyal bir inşa olduğunu göstermektedir (King, 2004; Akt. Demir Gürdal, 2013). Önceki bölümlerde de ele alındığı üzere geçmişte toplum içerisinde edilgen konuma sahip olan çocuklar artık günümüz yıllarında aktif ve üretken bireyler olarak değerlendirilmiştir. Çocukluğun keşfi olarak da görülen bu bakış açısı çocukların gözden kaçırılan güçlü ve yaratıcı potansiyellerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle çocukların akran kültürü üzerine gerçekleştirilen araştırmalar çocukların pasif birer alıcıdan öte topluma katkısı bulunan aktörler olduğunu göstermiş ve onları daha yakından tanımamıza fırsat vermiştir (Yanık, 2011; Corsaro & Eder, 1990).

Türkiye toplumunda çocukların aktif ve üretken rollerinin yeterince bilinmediği ya da değer görmediği anlaşılmaktadır. Bunu Şırnak'ta Survivor köyü kuran çocuklar hakkında yapılan haberlerde görmemiz mümkündür. Çocukların işbirliği içerisinde kurmuş oldukları Survivor köyü insanlara eğlenceli ve ilgi çekici gelmiş olabilir. Ancak çocukların Survivor köyü eğlenceli ve ilgi çekici olmaktan öte tartışılması ve üzerinde önemle durulması gereken ciddi bir meseledir. Bu meselenin yalnızca Acun Ilıca'nının çocuklara hediye etmiş olduğu yeni parkur ve bu parkurun çocuklarda yarattığı sevinç üzerine yapılan haberlerle üstünün örtülmemesi gerekir. Böyle davranmak çocuklara yapılan büyük bir haksızlıktır. Oysaki, çocuklar meraklı, araştırmacı, hayal güçleri kuvvetli ve sorgulayıcı özelliklere sahiptir (Aktaş Arnas, 2002; Şahin, 2016). Bu sebeple çocukların görülmeyen gücünü duyurabilmek ve onların yaşantımızdaki rolünü ortaya çıkarabilmek için eski parkura odaklanmamız gerekir.

Çünkü eski parkur bize çocukların yaratıcı ve üretici yanlarını gösterirken onların gelişimleri hakkında da önemli ipuçları sağlar.

Rogoff (1990) bilişsel gelişimi, hayat içerisinde çeşitli amaçlara ulaşmak için ortaya çıkan problemlerin çözülmesiyle ilişkilendirmiştir. Bu süreçte hatırlama, plan yapma ve sınıflandırma becerisinin geliştiğini vurgulamıştır. Survivor köyü ile ilgili haberlere baktığımızda ise çocuklar parkurun büyük bir kısmını çevresinden buldukları eski ve atılmış eşyalardan kurmuştur. Bu, çocukların televizyonda gördükleri parkuru oluşturmak için eski ve atılmış eşyaların nasıl kullanılacağını planladığını ve sınıflandırma yaptığını göstermektedir. Çocuklar amacına ulaşabilmek adına problem çözme sürecinde gerekli olan becerileri aktif olarak kullanmışlardır.

Vygotsky, ileri düzey zihinsel işlevlerin iki veya daha fazla kişinin olduğu ortak etkinlik esnasında ortaya çıktığını savunmuştur (Bodrova ve Leong, 2010). Buna göre çocukların bilişsel yetisinin üst seviyelerine ulaşması çocukların yetişkinlerle ve daha becerikli akranlarla etkileşimi sonucu gelişir (Bodrova ve Leong, 2010). Yetişkinler, yapılacak işleri parçalara bölerek kolaylaştırmada ve çocuğun yapabileceği seviyeyi bulmasına yardımcı olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2012). Survivor köyünde ise çocuklar yetişkin yardımı olmadan kendi başlarına parkuru oluşturmuşlardır. Fakat 8- 13 yaş aralığında büyük ve küçük yaş grubunu oluşturan çocuklar parkuru oluşturma aşamasında kurdukları etkileşimle çift yönlü öğrenme sağlamışlardır.

Rogoff (2003) gelişimi, kültürel süreç içerisinde kurulan ilişki ve aktivitelerde bireyin katılımcılığındaki değişim olarak tanımlamıştır. Rogoff'un bu tanımı bize bireyin gelişiminde süreç ve işbirliğinin önemini bir kez daha hatırlatmıştır. Bu anlamda bu tanımdan yola çıkarsak Şırnak'lı çocukların kurduğu parkura kültürel süreç üzerinden bakılması gerekir. Haberin detayında çocukların annelerinden biri parkurun oluşumunu "1,5 ay önce kurdular bu parkuru. Her gün bir başka şey eklediler" şeklindeki sözlerle anlatmıştır. Annenin bu ifadesinden çocukların parkuru bir buçuk ay gibi süreçte geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu süreç yalnızca parkurun değil aynı zamanda çocukların gelişim sürecini de ifade etmektedir. Çocukların parkuru kurma aşamasındaki ilk gün ile son gün arasındaki değişen katılımcılığı onların gelişimini göstermektedir.

Çocuklar Survivor köyünü kurmakla kalmamış aynı zamanda televizyondan izledikleri yarışmayı kendince yorumlamış ve aralarında sunucu, yarışmacı şeklinde rol dağılımına gitmişlerdir. Çocukların kendi aralarındaki bu oyun akran ilişkilerinin de ilerlemesine katkı sunmuştur. Özellikle çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerisinin sosyal problemleri çözmede etkili olduğu görülmüştür (Şahin ve Ömeroğlu, 2015). Bu oyun içerisinde de çocuklar birbirlerini yakından tanıyarak rol dağılımı yapmış karşılaştığı sosyal problemleri çözme fırsatı yakalamışlardır.

Akran kültürü bölümünde de değinildiği üzere çocukların kendi dünyalarını kontrol etme girişimi söz konusudur. Yetişkinlerin yasakladığı şeyler akran kültürü içerisinde gizli olarak gerçekleşmektedir. Survivor köyü ile ilgili yapılan haberdeki annenin anlatımıyla da çocuklar parkur için yetişkinlere karşı direnç göstermiştir. Evden kaçırdıkları battaniye ile Survivor parkurunu kurmuşlardır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukluk, geçmişten bugüne değişen ve toplumsal olarak yorumlanabilen kavramı içermektedir. Ortaçağ ve Aydınlanma döneminde edilgen konumda bulunan çocuklar,

günümüzde aktif ve üretken rolleriyle dikkati çekmektedir. Ancak Türkiye’de, Survivor köyü örneğinde olduğu gibi, çocukların aktif katılımı gözden kaçırılmaktadır. Çocuklar, yetişkin kontrolünde eğitime tabi tutulması gereken bireyler olarak değerlendirilmeye devam edilmektedir. Oysaki çocukların toplum içerisindeki yaratıcı üretken rolünün daha fazla ön plana çıkarılması ve bundan yararlanılması gerekmektedir.

Ailelerin ve eğitimcilerin çocukların aktif yönünü görebilmeleri için ise çocukların gizli dünyası olarak kabul edilen akran kültürüne odaklanmaları gerekir. Akran kültürünü görmezden gelmek ya da engellemek yerine onu anlamaya çalışmak önemlidir. Bu şekilde davranılması yetişkinleri çocukların akran kültürü hakkında bilgi sahibi yapacağı gibi onlara yönelik eğitim stratejilerinin de belirlenmesini sağlayacaktır. Örneğin çocukların ihtiyacı ve ilgisi akran kültürünün içerisine bakılarak daha doğru tespit edilebilecektir. Survivor köyü kuran çocuklara yönelik yaklaşımın da bu şekilde olması gerekir. Çocuklara yeni parkur sunmaktan öte üretmiş oldukları akran kültürünü incelemek çocuklar için en doğru adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ ARNAS, Y. (2002). “Okul öncesi dönemde fen eğitimin amaçları”. *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi*, 6 (7), 1-6
- ALLISON, J., & PROUT, A. (1997). A new paradigm for the sociology of childhood? provenance, promise and problems. A. James & A. Prout (Ed.). *Constructing and reconstructing childhood*. (s.7-33). London: UK Falmer Press
- BODROVA, E. & LEONG, J. D. (2005). “Uniquely preschool: What research tells us about the ways young children learn”. *Educational Leadership*. 63(1) 44-47.
- BODROVA, E. & LEONG, J. D. (2010). *Zihnin araçları: Erken çocukluk eğitiminde “Vyogostky yaklaşımı*. (Tülin, G. Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- CORSARO, W. A. & EDER, D. (1990). “Children’s peer cultures”. *Annual Review of Sociology*. 16, 197-220.
- CORSARO, W. A. (1992). “Interpretive reproduction in children’s peer cultures”. *Social Psychology Quarterly*, 55 (2) , 160-177.
- CORSARO, W. A. (1993). Interpretive reproduction in children’s role play. *Childhood* , 1, 64-67.
- CORSARO, W. A. & MOLINARI, L. (2005). *I compagni: Understanding children’s transition from preschool to elementary school*. New York: Teachers College Press.
- CORSARO, W. A. (2015). *The sociology of childhood*. (4th ed.) California: Pine Forge Press.
- CRAIG, W. (2000). *Theories of development: Concepts and applications*. (4th ed). New Jersey: Prentice-Hall
- KANTOR, R. & FERNIE, D. (2003). Becoming Ethnographers of an Early Childhood Classroom. R. Kantor & D. Fernie (Ed.). *Early Childhood Classroom Processes*. New Jersey: Hampton Press.
- GÜRDAL DEMİR, A. (2013). “Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocukluk sosyolojisine ve sosyolojiye bakmak”. *İş, güç: Endüstri ilişkileri ve insan kaynakları dergisi*. 15 (4)
- HANAWALT, B (1993). *Growing up in medieval London*. New York: Oxford University Press.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- LOCKE, J. (2004). *Eğitim üzerine*. (A. Uğur, Çev.). Ankara: Yeryüzü Yayınevi

- MCDEVİTT, T. M., & ORMROD, J. E. (2004). *Child development. Educating and working with children and adolescents* (2th.). NJ: Pearson Prentice- Hall.
- NSAMENANG, A. B. (1992). *Human development in cultural context: A Third World perspective*. Newbury Park, CA: Sage.
- PHİLİPPE, A. (1962). *Centuries of childhood*. New York: Alfred A. Knopf.
- PIAGET, J. (1964). "Development and learning". *Journal of research in science teaching*. 2 (176 -186).
- POSTMAN, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. (K. İnal, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- PROUT, A. (2005). *The future of childhood*. London: Routledge.
- RİZZO, T. A. ve CORSARO, A. W. (1988). "Toward a better understanding of Vygotsky's process of internalization: Its role in the development of the concept of friendship". *Developmental Review*, 8, 219-237
- ROGOFF, B. (1990). *Apprenticeship in thinking: Cognitive Development in social context*. Oxford University Press: New York.
- ROGOFF, B. (2003). *The cultural nature of human development*. USA: Oxford University Press.
- ROUSSEAU, J.J. (2008). *Emile: Bir çocuk büyüyor*. İstanbul: Selis Kitaplar
- SCHİLDKROUT, E (2002). Age and gender in Hausa society: Socio-economic roles of children in urban Kano. *Childhood*, 9, 344-368.
- ŞAHİN, H., & DEMİRİZ S., (2014). "Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* ,18, 273-294
- ŞAHİN, H. (2016). "Okul öncesi fen eğitiminde analogi yöntemi ve analoginin okul öncesi eğitim programlarında yer alma düzeyi". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(6), 48-61
- ŞAHİN, H., & ÖMEROĞLU E. (2017). "Psikososyal gelişim temelli eğitim programının, anasınıfına devam eden çocukların problem çözme becerilerine etkisi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 25(1). 233-248.
- YAŞAR, M. & YURTAL, F. (2008). Sınıf yönetimini etkileyen faktörler. Y. Aktaş Arnas & F.Sadık (Ed.). *Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi*. (s. 61-83). Ankara: Kök Yayıncılık
- YANIK, B. (2011). Okulöncesinde okul, sınıf ve akran kültürüne etnografik bakış. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- YANIK, B (2017). Okul öncesi çağdaki çocukların ev ortamından eğitim ortamına geçiş sürecinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana

<http://www.milliyet.com.tr/sirnak-a-survivor-koyu--gundem-2198330/>
<http://www.sabah.com.tr/webtv/yasam/sirnakta-survivor-koyu>
<http://www.sabah.com.tr/webtv/yasam/sirnaktaki-survivor-koyunden-acun-ilicaliya-tesekkur>
<http://www.hurriyet.com.tr/video/sirnakta-survivor-koyu-127522>
<http://www.milliyet.com.tr/acun-ilicali-dan-survivor-koyu-magazin-2198131/>
<http://www.hakkarihabertv.com/irak-sinirinda-gercek-survivor-parkuru-kuruldu-30714h.htm>
<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/Sirnak-ta-Survivor-koyu--SCYtZNR1sBj.html>